

Debata o programoch a cieľoch rozpočtu

O štátnom rozpočte diskutujeme nedostatočne. Prispievame tým k mrhaniu verejnými zdrojmi, ako aj k udržiavaniu deficitu verejných financií. Každoročná debata o štátnom rozpočte sa sústreďuje na polemiky okolo výšky deficitu a na hádky, koľko miliárd získa ten-ktorý rezort. Už menej, ak vôbec, sa hovorí o tom, na aký účel majú byť vyčlenené peniaze použité, a či dané rozpočtové prostriedky dokážu efektívne splniť cieľ. Ak ministri pýtajú viac peňazí, malo by byť samozrejmosťou informovať verejnosť o tom, na čo (na aké ciele) ich chcú použiť. Pritom jasne definované merateľné ciele vedú aj k znižovaniu deficitu, pretože keď sú ciele nejasné a ich plnenie nekontrolovateľné, každý minister si zapýta viac peňazí a spoločnosť nedokáže posúdiť, či sú jeho nároky oprávnené alebo nie. Ak mi totižto niekto dáva peniaze len tak, bez nutnosti splniť nejaký konkrétny cieľ, resp. na plnenie málo ambiciózneho, ľahko splniteľného cieľa, vypýtam si viac, ak mi však dá niekto peniaze pod podmienkou, že za tisíc korún mám vykopať trojmetrovú jamu, tak si ďalšiu tisícku vypýtam len vtedy, ak usúdím, že som schopný vykopať ďalšie tri metre.

Pri absencii informácií, na aké programy, ciele sa aká suma peňazí míňa, nie je pre občana možné efektívne kontrolovať účelnosť vynakladania verejných prostriedkov, a tým hodnotiť výsledky činnosti vlády. Verejným záujmom by preto malo byť zverejnenie všetkých cieľov programov, podprogramov a prvkov štátneho rozpočtu všetkých ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy spolu s prináležiacou navrhovanou sumou peňazí. Aby sa dala hodnotiť efektívnosť jednotlivých cieľov a ich plnenia, je totiž nevyhnutné vedieť k nim priradiť aj navrhovaný, resp. po ukončení roka minúty objem peňazí na ten-ktorý konkrétny cieľ.

Aká je však prax? Keď si prezrieme na internete zverejnený návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2008 až 2010, tak tam nájdeme na 22 stranách len veľmi zostručnený, ako keby len ukázkový, návrh výdavkov štátneho rozpočtu na realizáciu programov na rok 2008, pričom kompletnú tzv. programovú knihu so všetkými cieľmi programov, ktorá máva okolo 300 strán, vydá ministerstvo financií až v októbri, tesne pred predložením návrhu zákona o štátnom rozpočte na rok 2008 do parlamentu. Tento kompletný materiál však ministerstvo bohužiaľ nezverejňuje na svojej internetovej stránke, hoci si súčasná vláda dala v programovom vyhlásení za cieľ garantovať „prístup občanov prostredníctvom internetu ku všetkým informáciám, ktorých zdrojom je verejná správa, a ktoré sú zo zákona verejne dostupné“. Navyše z programovej knihy sa dá vyčítať len to, koľko peňazí bolo v rozpočtových kapitolách vyčlenených na jednotlivé programy, resp. podprogramy, nie však už na konkrétne ciele na najnižšej úrovni. Dozvieme sa napríklad, že ministerstvo školstva plánuje použiť takmer 37 miliárd korún na Národný program výchovy, vzdelávania a mládeže, avšak nikde nenájdeme informáciu, koľko sa vyčlení na splnenie jedného z konkrétnych cieľov tohto programu: v rokoch 2008-2010 udržať percentuálny podiel žiakov, ktorým sa poskytuje úplné stredné vzdelanie, na úrovni 75% (pozn.: v rokoch 2005 a 2006 bol tento podiel takmer 80%-ný...). Takto sa de facto znemožňuje účinná verejná kontrola efektívnosti plnenia cieľov štátneho rozpočtu, a teda aj činnosti vlády. Preto by malo byť v záujme nás všetkých usilovať sa pri diskusii o štátnom rozpočte o presun dôrazu na debatu o programoch a cieľoch.

Dušan Zachar
INEKO

(článok bol publikovaný v denníku SME 19.9.2007)